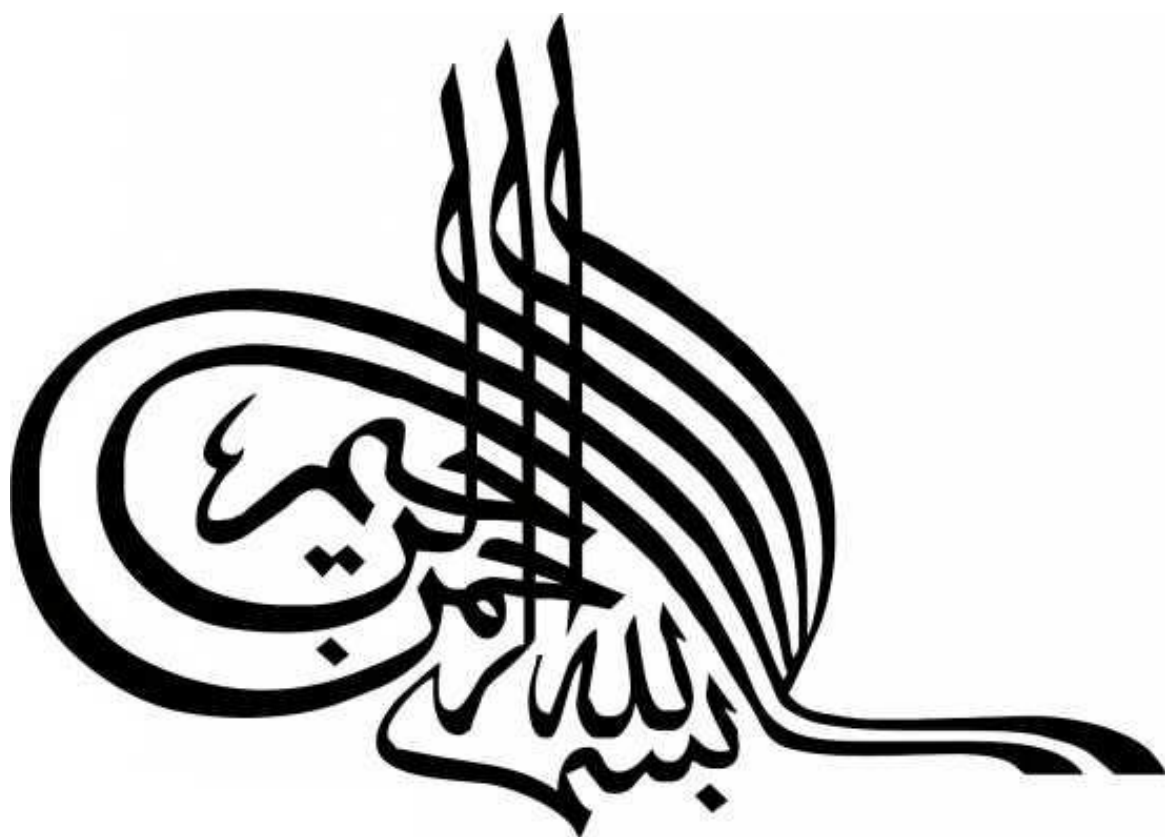

پایان نامه کارشناسی ارشد (MA)

رشته: حقوق خانواده

عنوان: آثار امتناع زوجین از فرزندآوری در عقدنکاح

استاد راهنما:

دکتر عباسعلی داروی

استاد مشاور:

دکتر ناصر علیدوستی شهرکی

دانشجو:

حسین طاهری

خرداد ۱۳۹۸

تصویب پایان نامه

یاهو

تقدیم به ساحت مقدس تمام شهدای انقلاب اسلامی، شهدای دفاع مقدس و شهدای مدافع
حرم که از جان خود برای آسایش و رفاه و امنیت امروز ما گذشتند.

تقدیم به وجود مقدس پدر و مادر عزیزم که مویشان سپید شد تا روسفید شوم...

تقدیم به همسر و فرزندان عزیزم که سنگ صبور روزهای سختم بودند که وجودشان
باعث انگیزه و امید می شود....

به نام حق

تقدیر و تشکر فراوان از پدر و مادر عزیزم که همواره سختی ها و رنج ها را برای موفقیت امروزم تحمل کردند که وجود آنها امید را به من تزریق می کند.

تقدیر و تشکر فراوان از همسر عزیزم که عاشقانه کنارم بود و من را در این مسیر همراهی کرد که باعث دلگرمی من می شود تا لحظه ای دست از تلاش و کوشش برندارم.

تشکر فراوان از اساتید زحمتکش که در طول ایام تحصیل در دانشگاه، از آنچه که در توان داشتند جهت تقویت علمی و اخلاقی ام کم نگذاشتند. علی الخصوص دکتر دارویی عزیز و دکتر علیدوستی که در جهت نگارش این مرقومه بسیار بنده را راهنمایی نمودند.

چکیده

فرزندآوری همواره از دیدگاه اسلام امری مهم و مورد حمایت بوده است. اما امروزه این امر در نظام خانواده به یکی از چالش‌های جدی زوجین تبدیل شده است و اختلافات عدیده‌ای را بین آن‌ها به وجود آورده است. این اختلافات به گونه‌ای است که یکی از زوجین از فرزندآوری امتناع می‌کند و دیگری خواهان وجود فرزند در نهاد خانواده می‌باشد.

با توجه به جمیع مطالب، نظر اکثر حقوقدانان و مشهور فقهای امامیه در خصوص اینکه فرزندآوری جزء مقتضای ذات عقد نمی‌باشد، یکسان است و در این امر اختلاف نظر ندارند. لیکن در خصوص اینکه آیا فرزندآوری جزء مقتضای اطلاق عقد است یا خیر، اختلاف نظرات متعددی وجود دارد که عده‌ای آن را مقتضای اطلاق عقد نکاح دانسته‌اند و عده‌ای دیگر آن را مقتضای اطلاق عقد نکاح و فقط این حق را مختص زن دانسته‌اند.

ولی گروه دیگر فرزندآوری را نه مقتضای ذات عقد نکاح و نه مقتضای اطلاق عقد نکاح دانسته‌اند و چنانچه کسی بخواهد آن را به حق تبدیل کند و پشتوانه قانونی جهت الزام ممتنع را داشته باشد، باید آن را شرط کند. حال چه شرط ضمنی و چه صریح باشد. پژوهش حاضر با مطالعه تحلیلی به بررسی دقیق نظرات و آرا اکثر فقها و حقوقدانان پرداخته که در نهایت با توجه به تحلیل نظر آنها این نتیجه حاصل شد که فرزندآوری نه مقتضای ذات عقد نکاح می‌باشد و نه مقتضای اطلاق. چرا که الزام به فرزندآوری در هیچ یک از منابع فقهی و حقوقی برداشت نمی‌شود. لذا زوجین باید با شرط کردن آن را به یک ضمانت الزام‌آور تبدیل کنند تا از آثار حقوقی امتناع شرط فرزندآوری از جمله فسخ و الزام ممتنع بهره‌مند شوند.

کلیدواژه: آثار-امتناع-زوجین-فرزندآوری-شرط-عقد-نکاح

فهرست مطالب

۱ **مقدمه**

۱ یکم) بیان مسئله

۲ دوم) اهمیت و ضرورت تحقیق

۲ سوم) سوال های اصلی تحقیق:

۲ چهارم) فرضیه های تحقیق:

۳ پنجم) پیشینه تحقیق:

۳ ششم) روش تحقیق و شیوه جمع آوری اطلاعات:

۳ هفتم) قلمرو تحقیق:

۴ **فصل اول. کلیات فرزندآوری**

۴ مبحث اول- فرزندآوری یکی از اهداف نکاح

۷ مبحث دوم- جایگاه و منزلت فرزند از نظر قرآن کریم

۷ گفتار اول- فرزند، نور چشم والدین

۸ گفتار دوم- فرزند، زینت بخش خانواده

۸ گفتار سوم- فرزند، فتنه و وسیله آزمایش

۸ گفتار چهارم- بشارت

۹ مبحث سوم- جایگاه فرزند و منزلت آن از نظر روایات

۹ گفتار اول- فرزند، موجودی برای رسیدن اهداف دین اسلام

۱۰ گفتار دوم- کمک به والدین یاری رساندن آن ها هنگام کهنسالی

_____ گفتار سوم -فرزندآوری و تغییر مثبت شخصیت والدین ۱۱

_____ گفتار چهارم-فرزند عامل رونق اقتصادی و برکت مال خانواده..... ۱۲

_____ گفتار پنجم-فرزند عامل کارآمدی خانواده..... ۱۳

_____ گفتار ششم-فرزند و حمایت معنوی والدین پس از فوتشان ۱۴

_____ **فصل دوم- مقتضای عقد** ۱۵

_____ مبحث یکم-مفهوم مقتضی: ۱۶

_____ مبحث دوم-مقتضای ذات عقد..... ۱۷

_____ مبحث سوم-مقتضای اطلاق عقد..... ۱۸

_____ مبحث چهارم-مقتضای عقد نکاح..... ۲۲

_____ گفتار اول-دیدگاه حقوقدانان ۲۴

_____ گفتار دوم-دیدگاه فقها..... ۲۵

_____ گفتار سوم-نتیجه: ۳۰

_____ **فصل سوم-شروط** ۳۲

_____ مبحث اول-مفهوم شرط ۳۲

_____ مبحث دوم-منشا و منبع اصلی شروط..... ۳۳

_____ گفتار اول-شروط مصرح ضمن عقد که ناشی از توافق طرفین است..... ۳۴

_____ گفتار دوم- شروط ضمنی ۳۴

_____ بنداول-قانون..... ۳۵

_____ بند دوم-شرط عرفی..... ۳۵

_____ بند سوم-شرط بنایی..... ۳۸

مبحث سوم-اقسام شروط از حیث صحت و بطلان و تاثیر بر عقد..... ۴۰

گفتار اول-شروط باطل ۴۰

بند اول-شروط باطل و غیر مبطل عقد..... ۴۰

بند دوم-شروط باطل و مبطل عقد..... ۴۲

گفتار دوم-شروط صحیح..... ۴۳

بند اول-شرط صفت..... ۴۴

بند دوم-شرط نتیجه..... ۴۶

بند سوم-شرط فعل..... ۴۷

فصل چهار-آثار امتناع..... ۴۸

مبحث اول-فرزند آوری جزء مقتضای ذات عقد است یا اطلاق عقد و یا هیچکدام..... ۴۹

مبحث دوم-وضعیت شرط فرزندآوری چه به صورت صریح یا ضمنی از حیث صحیح یا باطل بودن و تاثیر

آن بر عقد..... ۵۲

مبحث سوم-احراز شرط فرزندآوری و آثار امتناع زوجین از آن..... ۵۷

گفتار اول-شرط فرزندآوری ضمن عقد نکاح به صورت صریح و آثار امتناع آن..... ۵۷

بند اول-فسخ نکاح..... ۵۸

الف) عیوب:..... ۵۹

ب) تدلیس..... ۶۰

ج) تخلف از شرط صفت..... ۶۱

بند دوم-الزام مشروط علیه به اجرای تعهد..... ۶۴

الف) آثار امتناع زوجه از فرزندآوری..... ۶۷

ب) اثر امتناع زوج از فرزندآوری:..... ۶۸

_____ گفتار دوم- شرط فرزندآوری در عقد نکاح به صورت ضمنی ۷۱

_____ بنداول- احراز شرط فرزندآوری در قانون ۷۱

_____ بند دوم- احراز شرط بنایی فرزندآوری ۷۱

_____ بند سوم- احراز شرط عرفی فرزندآوری ۷۴

_____ مبحث چهارم- حق طلاق ۷۶

_____ گفتار اول- حق طلاق زوج ۷۶

_____ گفتار دوم- طلاق به درخواست زوجه ۷۹

_____ گفتار سوم- طلاق توافقی ۸۱

_____ نتیجه گیری و پیشنهاد: ۸۱

_____ فهرست منابع ۸۴

_____ چکیده انگلیسی: ۸۷

مقدمه

یکم) بیان مسئله:

یکی از معضلات جامعه امروز ایران کمبود رشد جمعیت و عدم رغبت زوجین به فرزند آوری است که این مسئله سبب می شود جامعه به سمت پیری جمعیت حرکت کند. امتناع زوجین از فرزند آوری یکی از عواملی است که باعث عدم رشد جمعیت می شود. این مسئله ممکن است علاوه بر آثار اجتماعی و خانوادگی، آثار حقوقی نیز به دنبال داشته باشد که حسب مورد نسبت به زوج یا زوجه متفاوت خواهد بود. امتناع زوجه می تواند در مواردی مصداق عدم تمکین باشد و در مواردی امتناع از ادای وظایف زوجیت که این مسئله مطابق ماده ۱۱۰۸ قانون مدنی چه بسا سبب اسقاط حق نفقه شود و در مقابل نیز امتناع زوج از فرزند آوری می تواند سبب عسر و حرج زوجه شود که بر اساس ماده ۱۱۳۰ قانون مدنی به زوجه حق خواهد داد خود را مطلقه سازد. بر اساس ماده ۱۱۰۲ قانون مدنی به محض انعقاد عقد، حقوق و تکالیف زوجین برقرار خواهد شد و فرزند آوری می تواند از حقوق طرفین به شمار آید. در جامعه امروز ممکن است زوج به استناد ماده ۱۱۰۵ قانون مدنی و این مسئله که وی رئیس خانواده محسوب می شود از فرزند آوری امتناع کند که این مسئله می تواند نوعی سوء استفاده از حق محسوب شود که بر اساس اصل ۴۰ قانون اساسی در حقوق ایران امری مذموم و خلاف قانون است. ممکن است عدم باروری از جانب هر یک از زوجین ضمن عقد نکاح شرط شود و این شرط می تواند صحیح و یا بر خلاف مقتضای عقد باشد که سبب بطلان عقد شود و یا صرفاً شرط باطل باشد. یکی از مواردی که در جامعه کنونی شایع است و علم پزشکی بر آن صحه گذاشته است این مسئله است که در مواردی که باردار شدن برای زوجه خوف جانی داشته باشد و یا ضرر غیر قابل توجهی متوجه وی باشد و چه بسا زوجه با روش های باروری پزشکی توانایی باردار شدن را داشته باشد اما با این حال زوج نمی تواند زوجه را وادار به فرزند آوری کند و در صورتی که زوج به روش طبیعی

توانایی باردار کردن زوجه را نداشته باشد زوجه نمی‌تواند او را وادار کند که به روش مصنوعی اقدام به این عمل نماید.

دوم) اهمیت و ضرورت تحقیق:

در این پژوهش به دنبال این هستیم که آثار این امتناع را از جانب هر یک از زوجین بررسی کنیم و با توجه به شیوع و اهمیت این مسئله، این پژوهش می‌تواند نمایانگر آثار این امتناع باشد و چه بسا حقوق مغفول هر یک از زوجین را در جامعه امروزی مطرح کند. بسیاری از مشکلات زناشویی و عدم فرزندآوری در خانواده‌های امروزی می‌تواند ناشی از عدم آگاهی زوجین از حقوق و تکالیفشان باشد که با آشنایی هر یک از آنها با حقوق و تکالیف خود بسیاری از مشکلات موجود را برطرف کرد و شاهد رشد جمعیتی جامعه بود.

سوم) سوال‌های اصلی تحقیق:

۱. امتناع زوجه از بارداری چه آثار حقوقی را در پی دارد؟

۲. ممانعت زوج از باردار کردن زوجه چه نتایج حقوقی در پی خواهد داشت؟

۳. آیا ضمن عقد نکاح می‌توان شرط عدم باروری را درج کرد؟ فرضیه‌ها:

چهارم) فرضیه‌های تحقیق:

امتناع زوجه می‌تواند مصداق امتناع از ادای وظایف زوجیت و عدم تمکین باشد که مسقط حق نفقه خواهد بود و امتناع زوج می‌تواند در مواردی سبب عسرو حرج زوجه شود که بر اساس ماده ۱۱۳۰ قانون مدنی زوجه بتواند خود را مطلقه سازد. شرط عدم باروری ضمن عقد نکاح می‌تواند معانی مختلفی داشته باشد که حسب مورد صحیح و یا باطل است و چه بسا در مواردی می‌تواند موجب بطلان عقد هم شود.

پنجم)پیشینه تحقیق:

درمورد آزادی اراده در ممانعت از باروری و بررسی حق امتناع زوجین از بارداری پژوهش هایی انجام شده که البته بیشتر در مورد مسائل روانشناسی و اخلاقی واهمیت خانواده و غیرحقوقی می باشد که یک مورد بحث حقوقی مطرح شده و آن هم درمورد شرط ضمن عقد نکاح درخصوص عدم باروری می باشد ولی در مورد آثار این مسئله تحقیقی انجام نشده و یک امر جدید محسوب می شود و شرط ضمن عقد موضوعی مختصر در این پژوهش می باشد که البته چکیده پژوهش بررسی حق امتناع زوجین و فهرست آن در ادامه پیوست شده است

ششم) روش تحقیق و شیوه جمع آوری اطلاعات:

کتابخانه ای،تحلیلی و توصیفی

هفتم)قلمرو تحقیق:

دراین پژوهش ابتدا به تعاریف و کلیات پرداخته و سپس راجع به شروط صحیح و باطل و مبطل عقد می پردازیم و بعد از آن درخصوص اینکه آیا زوجین خارج از هرگونه قرارداد یا شرطی چه به صورت صریح یا ضمنی می توانند از فرزند آوری امتناع کنند یا خیر و یا اگر بارداری و یا باروری از طریق طبیعی امکان پذیر نباشد هر یک از زوجین می تواند دیگری را به باروری مصنوعی ملزم کند و یا امتناع از باردارشدن از سوی زوجه، چه به صورت طبیعی یا مصنوعی مصداق عدم تمکین می باشد یا خیر؟

فصل اول. کلیات فرزندآوری

خانواده نهادی است که از تلاش و کوشش زوجین برای یکسان و هماهنگ نمودن سلايق و تفاوت هایشان به وجود می آید و پیشرفت و یا پسرفت جوامع مختلف، و ... حاصل به وجود آمدن نهاد خانواده می باشد. در شریعت اسلام، برگزیدن همسر و پیوند شرعی و قانونی دو جنس مخالف و رابطه زوجیت بین آن ها اساس تشکیل خانواده و اساس به وجود آمدن تکالیف زن و مرد نسبت به یکدیگر و اعضای خانواده محسوب می شود. بر این راستا، ازدواج آثار بسیارنیکو و باارزشی مانند بندگی و فرمانبری از دستورات خدا، رسیدن به آرامش درونی و مهر و عطوفت همراه با صمیمیت، زنده نگه داشتن سنت نبی اکرم صل الله یا ، حفظ دین و دوری کردن انسان از ایجاد تولید مثل در حالت حرام را به دنبال دارد. برخورداری از نعمت فرزندآوری و تربیت فرزندان شایسته همواره یکی از آثار نیکوی ازدواج بوده که از زمان های دور تا الان، مورد توجه طرفین نکاح و خانواده ها بوده است و حتی منشا و دلیل عمده ازدواج زوجین بوده و چه بسا این امر در خانواده های بسیار مشهود است.

از دیدگاه اسلام داشتن فرزند، یک نعمت و امتیاز به شمار می آید و در هیچ جایی این چنین نعمت و امتیازی وجود ندارد و از آن به عنوان نیرو و پشتوانه خانواده، عامل دلگرمی زوجین و همچنین منبع بسیارارزشمندی برای پیشبرد اهداف دین مبین اسلام در نظر گرفته شده است. فرزندى که وجودش عامل مباحثات و استحکام بنیان خانواده در بعضی از خانواده ها نبود آن باعث فروپاشی بنیان خانواده است و چه بسیار خانواده هایی که به دلیل نبود فرزند، مهرد عاطفه از آن دور و به نوعی منجر به طلاق عاطفی و سپس طلاق قانونی شد. لذا وجود فرزند حلال بسیاری از مشکلات خانوادگی و به نوعی زناشویی محسوب می شود.

مبحث اول- فرزندآوری یکی از اهداف نکاح

اسلام در نکاح، اهداف و مقاصدی را همواره دنبال می کند و از همسران نیز توقع و انتظاراتی دارد تا به اهداف مورد نظر خود برسد. به بیان دیگر دردین مبین اسلام علاوه بر اینکه شاید ازدواج به خودی

خود و به تنهایی هدف اصلی و اساسی باشد از اهداف دیگری نیز سخن می گوید و برای رسیدن به این اهداف، راه کار های تشویقی متعددی را در نظر گرفته است.

شریعت اسلام از مردان و زنانی که پیوند زناشویی بین ها می باشد و به آن پایبند شده اند و خود را ملزم به آن می دانند، از زوجین می خواهد در این مسیر، این اهداف مورد نظر را محقق و عملی کنند. از جمله ی این اهداف همان فرزندآوری و تربیت اولاد شایسته است.

لذا اگر زوجین در ازدواج به این اهداف والا و مورد نظر خواند حکیم نرسند، نه تنها زمینه شکوفایی این استعداد را تباه کرده اند واز بین برده اند، بلکه سرمایه جاودانی را بر باد داده و تباه کرده اند؛ در حالی که اسلام به هیچ یک از این دو زیان و خسران رضایت نمی دهد.^۱ پس اسلام از ازدواج، اهداف خاص و معینی را دنبال می کند و برای رسیدن به این اهداف مدنظر، در مراحل مختلف ازدواج تدابیر و برنامه هایی را مدنظر قرار داده است و هرگز به نرسیدن و از دست دادن این اهداف و مقاصد رضایت نمی دهد و تمام توان خود در جهت عملی شدن این اهداف معطوف کرده است و راه کار متعددی را ارائه نموده است تا این مقاصد و اهداف را عملی کند.

وَاللّٰهُ جَعَلَ لَكُم مِّنْ اَنْفُسِكُمْ اَزْوَاجًا وَجَعَلَ لَكُم مِّنْ اَزْوَاجِكُمْ بَنِينَ وَحَفَدَةً وَرَزَقَكُم مِّنَ الطَّيِّبَاتِ اَفَبِلَاٰطِلٍ يُؤْمِنُوْنَ وَيَنْعَمَتِ اللّٰهُ هُمْ يَكْفُرُوْنَ : و خدا برای شما از خودتان همسرانی قرار داد و از همسرانتان برای شما پسران و نوادگانی نهاد و از چیزهای پاکیزه به شما روزی بخشید آیا [باز هم] به باطل ایمان می آورند و به نعمت خدا کفر می ورزند^۲

خداوند انسانها را که شامل زن و مرد می شود را از یک جنس قرار داده است و از آنها نسل هایی قرارداد که این خود یکی از بالاترین نعمت ها و الطاف خداوند متعال است؛ و به همین دلیل است که تعاون، همکاری و همزیستی به وجود می آید و اگر آدمی این ارتباط تکوینی بین زن و مرد را از هم

۱. مشکینی، علی، ازدواج در اسلام، چاپخانه مهر، قم، بی تا، ص ۱۴

۲. نحل، آیه ۷۲

جدا یا از آن دوری کند، جامعه بشری از میان می رود و از هم گسسته خواهد شد و در واقع به هلاکت و نابودی انسان منجر خواهد شد^۳

دعای بندگان برای داشتن فرزندی صالح و نیکوکار: وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا : و کسانی اند که می گویند پروردگارا به ما از همسران و فرزندانمان آن ده که مایه روشنی چشمان [ما] باشد و ما را پیشوای پرهیزگاران گردان^۴ و دعای حضرت زکریا در دو آیه ذیل، بیانگر و نشان دهنده نیاز فطری انسان به فرزند صالح و نیکو است: هُنَالِكَ دَعَا زَكَرِيَّا رَبَّهُ قَالَ رَبِّ هَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ ذُرِّيَّةً طَيِّبَةً إِنَّكَ سَمِيعُ الدُّعَاءِ : آنجا [بود که] زکریا پروردگارش را خواند [و] گفت پروردگارا از جانب خود فرزندی پاک و پسندیده به من عطا کن که تو شنونده دعایی^۵، فهب لی من لدنک ولیا یرثنی و یرث من آل یعقوب واجعله رب رضیا^۶

بنابراین در آیاتی از قرآن کریم که برخی از انبیا الهی مثل حضرت زکریا و حضرت ابراهیم (صلی الله) از خداوند تعالی درخواست فرزند کرده اند که تمام این موارد علاوه بر میل فطری و طبیعی انسان به داشتن فرزند، بر این دلالت دارد که داشتن فرزند صالح هم شرط است.

از رسول مکرم اسلام نقل شده است که می فرمایند: فرزند صالح گلی است از گل های بهشت^۷ و در روایتی از حضرت سجاد علیه السلام نقل شده است که فرزند صالح از موجبات سعادت انسان است^۸. ولذا تمام اینها نشانگر این می باشد که آدمی در درون خود میل به فرزند دارد و فرزندآوری از جمله فواید نکاح محسوب می شود.

^۳. طباطبایی، محمدحسین، تفسیر المیزان، ج ۲، دفتر انتشارات اسلامی، قم، ۱۴۱۷ه ق، ص ۲۱۴

^۴. فرقان، آیه ۷۴

^۵. آل عمران، آیه ۳۸

^۶. مریم، آیه ۵۵

^۷. کلینی، محمد بن یعقوب، کافی، مصحح علی اکبر فخاری و محمد آخوندی، ج ۶، دارالکتب الاسلامیه، تهران، ۱۴۰۷ه ق، ص ۳

^۸. قمی، عباس، منتهی الآمال، ج ۲، نقش نگین، تهران، ۱۳۸۵ه ش، ص ۵۹۳

در روایتی از امام صادق علیه السلام آمده است که: و اذا دخلت عليك اهلك فخذ بناصيتها و استقبل بها القبلة و قل: اللهم... فان قضيت لي منها ولذا فاجعله مبارکا سويا: (چون همسرت به خانه تو آمد دست بر پیشانی اش بگذارد و رو به قبله اش برگردان و بگو: خداوند!... اگر از این همسرم، فرزندی برای من تقدیر نمایی، فرزند مبارک و سالم عنایت فرما)^۹

رسول مکرم اسلام صل الله در حدیثی به مسئله فرزندآوری و فرزندخواهی اشاره کرده اند و اینگونه بیان داشتند: اطلبوا الولد فانی مکاثر بکم الامم غذا: و به دنبال بچه دار شدن باشید زیرا میخوایم تعداد امتم را از دیگر امت های دیگر در فردای قیامت بیشتر یابم^{۱۰}.

مبحث دوم- جایگاه و منزلت فرزند از نظر قرآن کریم

قرآن کریم در خصوص فرزند و جایگاه آن عناوین مختلفی را یاد کرده است که به تعدادی از آن اشاره می کنیم.

گفتار اول- فرزند، نور چشم والدین

قرآن کریم از فرزند به عنوان نورچشم یاد کرده است که آن را مایه روشنایی چشم می پندارد که آیه زیر بیانگر آن است.

وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا : و کسانی اند که می گویند پروردگارا به ما از همسران و فرزندانمان آن ده که مایه روشنی چشمان [ما] باشد و ما را پیشوای پرهیزگاران گردان^{۱۱}

^۹ ابن بابویه، محمد بن علی، من لایحضره فقیه، ج ۵، دفتر انتشارات اسلامی، قم، ۱۴۱۳ ه ق، ص ۳۶

^{۱۰} همان، ص ۱۰

^{۱۱} فرقان، آیه ۷۴

گفتار دوم-فرزند،زینت بخش خانواده

قرآن کریم از فرزند به عنوان زیور زندگی و خانواده که نماد ارزش بالا است یاد کرده که آیه زیر هم بیانگر آن است.

الْمَالُ وَالْبَنُونَ زِينَةُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَالْبَاقِيَاتُ الصَّالِحَاتُ خَيْرٌ عِنْدَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَخَيْرٌ أَمْلًا : مال و پسران زیور زندگی دنیایند و نیکیهای ماندگار از نظر پاداش نزد پروردگارت بهتر و از نظر امید [نیز] بهتر است^{۱۲}

گفتار سوم-فرزند،فته و وسیله آزمایش

قرآن کریم فرزندان را وسیله آزمایش والدین قرار داده است که اگر آن ها از این آزمایش الهی پیروز خارج شوند،پاداشی بزرگ در انتظار آن هاست.

إِنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ وَاللَّهُ عِنْدَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ : اموال شما و فرزندان شما صرفا [وسیله] آزمایشی [برای شما]یند و خداست که نزد او پاداشی بزرگ است^{۱۳}

وَاعْلَمُوا أَنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ وَأَنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ : و بدانید که اموال و فرزندان شما [وسیله] آزمایش [شما] هستند و خداست که نزد او پاداشی بزرگ است^{۱۴}

گفتار چهارم-بشارت

يَا زَكَرِيَّا إِنَّا نُبَشِّرُكَ بِغُلَامٍ اسْمُهُ يَحْيَى لَمْ نَجْعَلْ لَهُ مِنْ قَبْلُ سَمِيًّا : ای زکریا ما تو را به پسری که نامش یحیی است مژده می دهیم که قبلا همنامی برای او قرار نداده ایم^{۱۵}

^{۱۲}.کھف،آیه ۴۶

^{۱۳}.تغابن،آیه ۱۵

^{۱۴}.انفال،آیه ۲۸

^{۱۵}.مریم،آیه ۷

مبحث سوم- جایگاه فرزند و منزلت آن از نظر روایات

در روایات بسیاری از فرزند و ارزش و جایگاه آن صحبت به میان آمده است و همواره فرزند نقش بسیار ارزنده و مهم در پیشبرد اهداف دین اسلام داشته است. از این به جایگاه فرزند در روایات مختلف می پردازیم.

گفتار اول- فرزند، موجودی برای رسیدن اهداف دین اسلام

مادر حضرت مریم(س) در هنگام بارداری و در مناجات و راز و نیاز با خداوند رحمان و رحیم می فرماید:

إِذْ قَالَتِ امْرَأَتُ عِمْرَانَ رَبِّ إِنِّي نَذَرْتُ لَكَ مَا فِي بَطْنِي مُحَرَّرًا فَتَقَبَّلْ مِنِّي إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ : چون زن عمران گفت پروردگارا آنچه در شکم خود دارم نذر تو کردم تا آزاد شده [از مشاغل دنیا و پرستشگر تو] باشد پس از من بپذیر که تو خود شنوای دانایی^{۱۶}

پیامبر اکرم(ص) نیز دختر خود حضرت فاطمه زهرا(س) و نیز دو فرزند ایشان امام حسن مجتبی و سیدالشهدا اباعبدالله حسین(ع) را جهت مباحله با نصرانی همراه خود بردند تا از آن ها در یکی از مراحل حساس پیشبرد شریعت اسلام کمک و همکاری بخواهد.

فَمَنْ حَاجَّكَ فِيهِ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ فَقُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَأَبْنَاءَكُمْ وَنِسَاءَنَا وَنِسَاءَكُمْ وَأَنْفُسَنَا وَأَنْفُسَكُمْ ثُمَّ نَبْتَهِلْ فَنَجْعَلْ لَعْنَتَ اللَّهِ عَلَى الْكَاذِبِينَ : پس هر که در این [باره] پس از دانشی که تو را [حاصل] آمده با تو محاجه کند بگو بیایید پسرانمان و پسرانتان و زنانمان و زنانتان و ما خویشان نزدیک و شما خویشان نزدیک خود را فرا خوانیم سپس مباحله کنیم و لعنت خدا را بر دروغگویان قرار دهیم^{۱۷}

^{۱۶} آل عمران، آیه ۳۵

^{۱۷} آل عمران، آیه ۶۱

گفتار دوم- کمک به والدین یاری رساندن آن ها هنگام کهنسالی

داشتن فرزند صالح می تواند «امید به زندگانی» را در زوجین دارای فرزند، افزایش دهد و این خود نوعی ترغیب و تشویق خانواده ها علی الخصوص خانواده های امروزی به فرزندآوری است.

در خانواده های فاقد فرزند، معمولاً امید به زندگی در زوجین بسیار کم می باشد و به نوعی انگیزه آن ها را برای ادامه زندگی مسالمت آمیز بسیار کاهش می دهد. آن دسته از زوجینی که فاقد فرزند هستند، معمولاً دوران پیری و کهولت سن را با حمایت و پشتیبانی کمتری پشت سر می گذارند و از احساس تنهایی و غربت، بسیار رنج می برند و گاه از تصمیم قبلی خود مبنی بر نخواستن و عدم فرزند و حتی عدم استفاده از راهکار های به خدمت گرفتن فرزند مانند بهزیستی یا شیرخوارگاه، احساس ندامت و پشیمانی می کنند.

طبرسی در مجمع البیان آورده است: و بالوالدین إحسانا، یعنی فرمان داده به احسان به والدین و سفارش کرده است به احسان به آنها به ویژه در حال پیری آنها و گرچه در هر حال باشند، فرمانبریشان واجب است، ولی نیاز به آن در حال پیری بیشتر است^{۱۸}.

حضرت زکریا(ص) در هنگام پیری از خداوند درخواست فرزند کرد: «فهب لی من لدنک ولیا (۵) یرثنی و یرث من آل یعقوب»^{۱۹}. امام سجاد علیه السلام می فرمایند: «و اجعلهم لی عوناً علی ما سالتک؛ امام علیه السلام نیز به حمایت و دستگیری فرزندانش چشم دوخته است و از خداوند می خواهد که آنها را در یاری وی کمک کند»^{۲۰}.

^{۱۸} طبرسی، فضل بن حسن، مجمع البیان فی تفسیر القرآن، ج ۱، انتشارات ناصر خسرو، تهران، ۱۳۷۲ ه. ش، ص ۲۹۸

^{۱۹} مریم، آیه ۶۵

^{۲۰} صحیفه سجادیه، ص ۱۲۰